

УДК 378.27

DOI 10.18372/2786-5487.1.17743

Сергієнко Тетяна Іванівна 

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

м. Дніпро, Україна

Sergienko7921@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЧЧИНИ

Анотація. У цій статті розглядаються особливості підготовки наукових та науково-педагогічних працівників у навчальних закладах Німеччини. Проаналізовано останні наукові дослідження, присвячені проблемам підготовки наукових та науково-педагогічних працівників Німеччині. Досліджено особливості професійного розвитку наукових та науково-педагогічних працівників Німеччини.

Ключові слова: професійний розвиток, науково-педагогічні працівники, освітній простір, вищі навчальні заклади, процес навчання.

Annotation. This article examines the peculiarities of the training of scientific and scientific-pedagogical workers in educational institutions in Germany. The latest scientific studies devoted to the problems of training scientific and scientific-pedagogical workers in Germany are analyzed. Peculiarities of the professional development of scientific and scientific-pedagogical workers in Germany have been studied.

Key words: professional development, scientific and pedagogical workers, educational space, higher educational institutions, learning process.

Актуальність теми. Сьогодні в умовах глобалізації та поширення цифрових технологій все більшу увагу привертає питання запозичення досвіду інших країн у різних сферах суспільного життя, в тому числі й у питаннях підготовки наукових та науково-педагогічних працівників у навчальних закладах. Тому обрана тема є актуальною.

Прагнення України до інтеграції в європейський освітній простір потребує детального аналізу та систематизації досвіду розвинених країн щодо професійного досвіду підготовки наукових працівників. Вивчення цього досвіду розкриває нові можливості вдосконалення системи підготовки наукових працівників в Україні в умовах її адаптації до вимог європейського освітнього простору [5, с. 719]. Таким чином, враховуючи зазначене, актуалізується проблема осмислення позитивного досвіду професійної підготовки науково-педагогічних працівників у вищих навчальних закладах країн ЄС, зокрема Німеччини, та використання зарубіжних досягнень у національному освітньому просторі.

Серед вчених, які займалися досліджуваною проблемою, можна виділити праці Н. Абашкіної, В. Авер'янова, С. Алексеєва, О. Андрійко, Д. Бахраха, Ю. Битяка, І. Голосніченка, Т. Луценко, О. Назимко, Е. Тихонової, В. Щетиніна, Н. Христинченко та ін. Щодо вивчення тенденцій розвитку освіти в країнах Європейського Союзу, то особливий інтерес становлять роботи наступних дослідників, а саме: А. Андрощук, Л. Зязюн, В. Луговий, В. Майборода, О. Матвієнко, М. Пальчук, Л. Пуховська та ін. Вивченням систем професійної освіти Європи займалися А. Вихрущ, О. Коваленко, Б. Корольов, В. Манько та ін. Дослідженням розвитку професійно значущих якостей майбутніх фахівців у навчальних закладах Німеччини в своїх наукових працях займалися Н. Абашкіна, С. Бобраков, Л. Дяченко, Н. Козак, Н. Махиня, А. Турчин, Л. Чулкова, О. Чорна та ін. Але, не дивлячись на достатньо високий рівень зацікавленості з боку різних дослідників зазначеної проблеми, все ж таки залишається актуальним дослідження особливостей підготовки наукових та науково-педагогічних працівників у навчальних закладах Німеччини.

Мета статті – розкрити особливості підготовки наукових та науково-педагогічних працівників у навчальних закладах Німеччини.

Результати дослідження. Підготовка науково-педагогічних працівників у Німеччині здійснюється у вищих навчальних закладах зі статусом університету та правом присудження наукових ступенів, що затверджується Міністерством освіти і науки. Підготовка науково-педагогічних працівників відбувається в системі післядипломної підготовки, яка є самостійною та побудована на основі дуальної системи професійної підготовки. Особи, які закінчили один із німецьких університетів, мають право на здобуття наукового ступеня доктора наук і на підготовку дисертації. Щодо аспірантури, то в Німеччині її, як і в інших країнах, немає. Науково-педагогічні працівники, які готуються до здобуття наукового ступеня доктора наук, працюють на кафедрах університету як аспіранти професорів, одночасно виконуючи великий обсяг науково-дослідної роботи. Доктори наук, які нещодавно захистилися і продовжують працювати у вищому навчальному закладі, як правило, займаються підготовкою другої дисертації - «габілітаційної» роботи, яка дає їм право викладати у вищому навчальному закладі. Підготовка такої дисертаційної роботи займає в середньому вісім років.

Відповідно до традиційних німецьких моделей, докторанти (Promovierende) здійснюють підготовку дисертаційних робіт на коопераційній основі з науково-дослідницькими, навчальними закладами або виробниками. Докторантура в Німеччині працює на основі взаємозв'язку освіти, науки та підприємницького сектору економіки. В Німеччині 83% докторантів встановлюють трудові відносини з роботодавцями, при цьому 76% працює в університетах, 8% - у науково-дослідницьких закладах, 15% - у промисловості [3, с. 99].

Також, зазначимо, що у Німеччині велика увага приділяється підвищенню кваліфікації наукових та науково-педагогічних працівників і відзначається відсутністю загальнодержавної системи регулювання.

Управління системою освіти перебуває в компетенції федеральних земель. Тому розробка законодавства, створення освітніх систем і управління ними є насамперед сферою компетенції та відповідальності окремих федеральних земель. Проте на загально федеральному рівні підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників всіляко заохочується. Так, у січні 2002 р. почав діяти новий закон у Німеччині «Про заохочення підвищення кваліфікації», за яким, зокрема, було виділено додаткові кошти на ці цілі. У 2004 р. у Німеччині Комісія федеральних земель, що опікується проблемами науки і освіти, схвалила доповідь «Стратегії безперервного навчання у Федеративній Республіці Німеччині» [6, с. 43].

Система професійного розвитку науково-педагогічних працівників на всіх землях Німеччини має багаторівневий характер. У системі підвищення кваліфікації та професійного розвитку науково-педагогічних працівників країни чітко простежуються чотири рівні організації: між земельний, земельний, регіональний та внутрішньо вузівський. Між земельний рівень є найбільш глобальним рівнем підвищення професійної майстерності викладачів, який охоплює своїми заходами науково-педагогічних працівників багатьох федеральних земель, а інколи і всієї країни.

Система підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників земельного рівня зазвичай включає систему роботи, спрямовану на підвищення професійного рівня педагогів на території однієї території одного з федеральних земель і часто ототожнюється з роботою Земельного Інституту підвищення кваліфікації педагогів [4, с. 11]. Система підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників на земельному рівні включає курси підвищення кваліфікації у вищих навчальних закладах, різноманітні курси, семінари та конференції. Таким чином, підготовка науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів у Німеччині має концептуальний характер і полягає у наявності таких елементів в процесі професійного становлення як: професійно-педагогічна спрямованість викладача загальноосвітніх дисциплін, професійно-предметна спрямованість психолого-

педагогічної підготовки; фундаменталізація і «педагогізація» предметної підготовки; науково-теоретична спрямованість методичної підготовки; підвищення науково-теоретичного і методичного рівня педагогічної практики студентів; реалізація особистісно-діяльнісного підходу до підготовки спеціалістів; озброєння їх сучасними педагогічними та інформаційними технологіями; створення навчально-науково-виробничих педагогічних комплексів [1, с. 8].

Особлива увага приділяється практичним заняттям та роботі в лабораторіях університету. Провідне місце в якісній підготовці науково-педагогічних працівників відводиться конференціям, науковим семінарам, на яких апробуються та обговорюються результати досліджень молодих учених. Щодо практичної підготовки, науково-педагогічних працівників то вона забезпечується такими формами, як: семінар (науковий), науково-педагогічне консультування, участь у роботі лабораторій, проведення дослідницьких операцій в межах лабораторії [2, с. 309]. Також, позитивним досвідом роботи науково-педагогічних кадрів у Німеччині є організація різних видів практичної діяльності, яка забезпечує додаткову практику та коло наукових досліджень. Щодо вдосконалення системи підвищення кваліфікації, то у Німеччині ці питання активно вирішують центри підвищення кваліфікації, основне завдання яких полягає у підготовці науково-педагогічних працівників як майбутніх модераторів, здатних навчати своїх колег. Тож, Німецька модель професійної практичної підготовки науково-педагогічних працівників у рамках підвищення кваліфікації передбачає систему наставництва.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що німецька система освіти – це розподіл управлінських повноважень між навчальними закладами, центром і суб'єктами федерації. Система вищої освіти Німеччини характеризується поєднанням національних університетських традицій та інноваційних методів управління освітою, фундаментальної теоретичної освіти та дослідницької діяльності, доступності та високої якості освіти.

Головною метою підготовки науково-педагогічних кадрів є формування професійної компетентності.

Важливу роль для якісної професійної підготовки науково-педагогічних працівників у Німеччині відіграє злагоджена робота в системі управління підготовкою педагогічних кадрів, яка забезпечує формування освітньої політики у сфері підготовки науково-педагогічних працівників, розробку стандартів та вимог до рівня знань працівників вищих навчальних закладів та сформованості стандартів професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів: аналітичні матеріали / [Авшенюк Н.М., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М., Огієнко О.І., Сулима О.В., Постригач Н.О.]. Київ: ДКС «Центр», 2017. 83 с.

2. Мельник Н. Підготовка науково-педагогічних кадрів дошкільної освіти у Німеччині. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 8 (Ч. 2), 2013. С. 307 - 315.

3. Решетняк О.І. Особливості підготовки наукових кадрів у системах вищої освіти країн світу. *Економіка та держава*, 2020. № 4. С. 96 - 103.

4. Синенко С.І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / С.І. Синенко. К., 2002. 21 с.

5. Сергієнко Т.І. Освіта як невід'ємна складова для сталого розвитку суспільства. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – до університетська підготовка – заклад вищої освіти*, м. Київ, 2022. № 2. С. 718 - 725. <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16660>. URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/16660/23968> (дата звернення: 10.02.2023).

6. Яковенко О. І. Підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників: міжнародні аспекти. *Науковий вісник*

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 1 (134). Одеса, 2021. С. 41-47.